

Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích
Fakulta pedagogická
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

**Naplňování fyziologických potřeb dítěte
v mateřské škole**

České Budějovice 2013

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Eva Svobodová

Vypracovala:
Michaela Soupírová

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby touto elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 29.3.2013

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Evě Svobodové za trpělivost a laskavost při vedení mé bakalářské práce.

Poděkování patří také celé mé rodině a nejbližším přátelům za podporu po celou dobu mého studia.

Zvláštní poděkování patří Bc. Evě Brabcové, která mě povzbudila v práci učitelky v mateřské škole.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá významem naplňování fyziologických potřeb dítěte v mateřské škole. Teoretická část je zaměřena na popis potřeb dítěte z pohledu psychologů, dětských lékařů a pedagogů. Uvádí podmínky vzdělávání obsažené v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Upozorňuje na význam efektivní komunikace jako základního nástroje v naplňování fyziologických potřeb dítěte v mateřské škole. Připomíná důsledky nenaplňování potřeb dítěte v mateřské škole. Praktická část je zaměřena na vysledování použití efektivní komunikace učitelkou a nepedagogickým personálem v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb dítěte v režimu dne mateřské školy.

Klíčová slova:

Efektivní komunikace, fyziologické potřeby, mateřská škola, podmínky, potřeby

Abstract

This thesis deals with the significance meeting the physiological needs of children in kindergarten. The theoretical part is focused on the description of the child's needs from the perspective of psychologists, pediatricians, and educators. Indicates the conditions contained in the education in Frame Educational Programme for Pre-school Education. Highlights the importance of effective communication as a basic tool in meeting the physiological needs of the child in kindergarten. Reminds consequences of non-fulfillment of needs of the child in kindergarten. Praktikal part is focused on tracing the use of effective communication teacher and non-teaching personnel in connection with the fulfillment of physiological needs of the child in the mode of kindergarten.

Keywords:

conditions, effective communication, kindergarten, needs, physiological needs

Obsah

ÚVOD	8 -
1. TEORETICKÁ ČÁST	9 -
1.1. VYMEZENÍ POJMU „ POTŘEBA“	9 -
1.2. USPOŘÁDÁNÍ LIDSKÝCH POTŘEB	9 -
1.2.1. Potřeby jako výchozí motivační stavy podle Nakonečného (2003)	9 -
1.2.2. Potřeby z pohledu psychologie osobnosti uvádí Helus (2009).....	9 -
1.2.3. Potřeby z hlediska sociálně pediatrického Dunovský & Eggers (1989)-	10 -
1.2.4. Potřeby, které odvodil doc. J. Langmeier, jak uvádí Matějček (2008). -	10 -
1.2.5. Potřeby podle Abrahama Maslowa - Nakonečný (2003).....	10 -
1.2.6. Potřeby dítěte z pohledu Campbella (1996)	11 -
1.3. OBECNÁ RIZIKA USPOKOJOVÁNÍ POTŘEB	11 -
1.4. FYZIOLOGICKÉ POTŘEBY	12 -
1.5. POTŘEBY V MATEŘSKÉ ŠKOLE	13 -
1.6. PROSTŘEDKY NAPLŇOVÁNÍ POTŘEB DÍTĚTE V MŠ	15 -
1.6.1. Fyziologické potřeby	15 -
1.6.2. Potřeba bezpečí a jistoty	16 -
1.6.3. Potřeba lásky a náležitosti.....	18 -
1.6.4. Potřeba úcty a uznání.....	18 -
1.6.5. Potřeba sebeaktualizace a sebeuskutečnění	18 -
1.7. PODMÍNKY VZDĚLÁVÁNÍ PODLE RVP PV	18 -
1.7.1. Věcné podmínky	19 -
1.7.2. Životospráva	19 -
1.7.3. Psychosociální podmínky	20 -
1.7.4. Organizace	21 -
1.7.5. Řízení mateřské školy	22 -
1.7.6. Personální a pedagogické zajištění	22 -
1.7.7. Spoluúčast rodičů.....	23 -
1.8. EFEKTIVNÍ KOMUNIKACE JAKO NÁSTROJ NAPLŇOVÁNÍ FYZIOLOGICKÝCH POTŘEB DÍTĚTE	23 -

1.8.1. Přehled efektivních technik komunikace	- 24 -
1.8.2. Přehled neefektivních technik komunikace	- 24 -
2. PRAKTICKÁ ČÁST	- 26 -
2.1. Výzkumné šetření.....	- 26 -
2.2. Cíle výzkumného šetření.....	- 27 -
2.3. Metodika	- 27 -
2.4. Společné znaky pozorovaných souborů	- 27 -
2.5. Vlastní pozorování	- 28 -
2.6. Výsledky výzkumného šetření	- 44 -
2.7. Diskuze.....	- 45 -
ZÁVĚR	- 47 -
SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY	- 48 -
SEZNAM PŘÍLOH.....	- 49 -

ÚVOD

K výběru tématu mojí bakalářské práce „naplňování fyziologických potřeb dítěte v mateřské škole“ mě dovedla osobní negativní zkušenost z praxe. V roce 2008 jsem byla přijata na místo učitelky do mateřské školy bez jakéhokoliv předchozího pedagogického vzdělání. Podmínky vzdělávání v mateřské škole, do které jsem nastoupila, nebyly rozhodně plně vyhovující. Zejména v oblasti životosprávy a psychosociálních podmínek byly velké rozdíly mezi tím, co jsme proklamovali ve školním vzdělávacím programu a denní realitou. Studium na vysoké škole o rok později, jsem začínala mít pevnou půdu pod nohama, alespoň v té základní představě, že respekt k dětem je podmiňujícím faktorem pro jejich spokojenost i pro naši další práci s nimi.

„ Výchozím bodem je respekt, úcta k dětem (a samozřejmě i k dospělým).“

(P. Kopřiva a spol., 2012, s.14)

Tento výrok jednoznačně ovlivňuje můj postoj k vlastním i svěřeným dětem. Považuji ho za geniální, jednoduchý a vše říkající. Zároveň je pro mě výchozí myšlenkou v uvažování o naplňování potřeb dítěte v mateřské škole včetně fyziologických.

Záměrem práce je poukázat na význam naplňování fyziologických potřeb dětí v mateřské škole ve vztahu ke vzdělávání předškolních dětí s důrazem na úlohu respektující komunikace v tomto procesu.

V teoretické části se zaměřím na vymezení pojmu potřeba. Uvedu pohledy na uspořádání potřeb ve smyslu důležitosti jejich naplnění pro další rozvoj osobnosti dítěte i možnosti jeho vzdělávání. Zmíním požadavky Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Upozorním na techniky efektivní komunikace jako jednoho z nástrojů naplňování fyziologických potřeb dítěte v mateřské škole.

Pro výzkumné šetření v praktické části vycházím z předpokladů:

1. Učitelky v mateřských školách využívají efektivní komunikaci ve vztahu k naplňování fyziologických potřeb dětí méně než neefektivní.
2. Kuchařky a uklízečky využívají efektivní komunikaci ve vztahu k naplňování fyziologických potřeb dětí méně než neefektivní.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. VYMEZENÍ POJMU „POTŘEBA“

Z psychologického hlediska podle Nakonečného (2003) je potřeba stav nedostatku tělesného nebo psychosociálního. Potřeba je motivační stav, který vyvolá cílené chování vedoucí k jejímu uspokojení. Uspokojení je pak spojeno s příjemnou emocí. Helus (2009) zmiňuje, že potřeby jsou považovány za základ zaměřenosti osobnosti.

1.2. USPOŘÁDÁNÍ LIDSKÝCH POTŘEB

1.2.1. Potřeby jako výchozí motivační stavy podle Nakonečného (2003)

- hlad
- sex
- agrese
- afiliace (potřeba sdružovat se)

1.2.2. Potřeby z pohledu psychologie osobnosti uvádí Helus (2009)

- Potřeby nižší (fyziologicko – pudové, primární, deficitní, cyklické)
- Potřeby orientující nás do světa druhých lidí, do mezilidských vztahů – potřeba lásky, mezilidské důvěry a spolehnutí, sounáležitosti, vzájemné empatie apod.
- Potřeby vyšší – rozvojové

Stejný autor ještě uvádí dělení z jiného úhlu pohledu:

- Potřeby výkonové – potřeba dokázat, to co jsem si předsevzal
- Potřeby vyhnout se neúspěchu
- Potřeby sociální – často tvoří polarity (př. potřeba sdružovat se proti potřebě izolovat se, nebo potřeba kooperace proti potřebě kompetice)
- Potřeby poznávací – potřeba získávat informace, potřeba řešit problémy

1.2.3. Potřeby z hlediska sociálně pediatrického Dunovský & Eggers (1989)

„ Uspokojování potřeb dítěte patří k nejdůležitějším požadavkům péče o dítě poskytované kýmkoliv a kdekoliv, zároveň je třeba respektovat daný stav a stupeň vývoje dítěte, situaci, v níž se dítě nachází, i prostředí, jímž je obklopeno a jež na dítě působí, rovněž však dítě zpětně působí na prostředí. Potřeby dítěte se tak stávají požadavky na péči o ně a určují nároky na toho, kdo péči poskytuje.“

(J. Dunovský & H. Eggers, 1989, s. 36)

- základní biologické potřeby – dodávka potravy, dostatek tepla, čistoty, ochrany, stimulace
- k biologickým potřebám s výrazným přesahem do potřeb psychických patří potřeba optimální nebo alespoň uspokojivé péče
- potřeby psychické – potřeba náležitého přívodu podnětů (stimulace v pravý čas), potřeba smysluplnosti světa, potřeba jistoty, vědomí vlastní identity

1.2.4. Potřeby, které odvodil doc. J. Langmeier, jak uvádí Matějček (2008)

„ Tak jako existují životně důležité potřeby biologické, které musí být uspokojeny, aby malé dítě mohlo vůbec přežít, jsou tu i základní životně důležité potřeby psychické.“

(Z. Matějček, 2008, s. 37)

- potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů
- potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech
- potřeba prvotních citových a sociálních vztahů
- potřeba identity, tj. potřeba společenské hodnoty a společenského uplatnění
- potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy

1.2.5. Potřeby podle Abrahama Maslowa - Nakonečný (2003)

Americký klinický psycholog, představitel humanistické psychologie uspořádal potřeby v hierarchický pětistupňový pyramidový systém. Principem Maslowovy pyramidy potřeb je, že k uspokojování potřeb dochází vzestupně. Pokud nemá člověk uspokojeny potřeby v nižších patrech pyramidy, nemůže postoupit do vyšších. Základním patrem jsou logicky potřeby fyziologické, nezbytné pro samotné přežití jedince. Následují

potřeby jistoty – bezpečí, ochrany, péče a pomoci. Třetí patro představují potřeby náležitosti a lásky – přijetí druhými, láska, přátelství.

Pokud jsou uspokojeny potřeby v těchto patrech, mohou být uspokojovány potřeby čtvrtého patra – potřeby sebeocenení a úcty, uznání a prestiže. Nejvyšším patrem pyramidy jsou potřeby sebeaktualizace a seberealizace – potřeby růstu ve smyslu rozvoje osobnosti. Jak uvádí P. Kopřiva a kol. (2012), za určitých okolností může docházet k přednostnímu uspokojování potřeb umístěných v pyramidě výše. Mluvíme o autonomním uspokojování potřeb. Jako příklad poslouží umělec, který v tvořivém zaujetí zapomíná na jídlo i odpočinek. Nebo ještě lépe dítě, jež zcela pohltí hru a počůrá se.

1.2.6. Potřeby dítěte z pohledu Campbella (1996)

Campbell (1996) uvádí jako východisko k naplňování potřeb dítěte bezpodmínečnou lásku,

„ to znamená milovat své dítě bez ohledu na to, jaké je.“ (R. Campbell, 1996, s. 25).

Projevy lásky k dítěti viděl jako naplnění jeho citových potřeb.

Jsou to:

- kontakt očima
- fyzický kontakt
- soustředěná pozornost
- kázeň

Dovolím si zde mít stejný názor jako E. Svobodová (2010) a s kázní, v Campbellově podání spojovanou s odměnami a tresty, nesouhlasit. Osobně nesouhlasím ani s Campbellovo myšlenkou, že duchovní pomocí dítěti, ve spojení s naplněním potřeby hledání smyslu života, je bezvýhradně víra v Boha, představovaného Ježíšem Kristem.

1.3. OBECNÁ RIZIKA USPOKOJOVÁNÍ POTŘEB

Rizika uspokojování potřeb se týkají celého organismu – těla i duše. Podle mého názoru je nelze oddělit. Dítě, kterému se nedostává uspokojení v oblasti fyziologických potřeb strádá i psychicky. Jde toto tvrzení postavit obráceně?

Základní fyziologické potřeby se hlásí o uspokojení hned v prvních okamžicích života dítěte. Dítě je zcela závislé na druhých (zejména matce), vnímání jeho potřeb matkou nebo pečující osobou je rozhodující pro jeho přežití. S věkem se závislost na péči druhých zmenšuje i když závislost na rodině a společnosti (tedy i mateřské škole) provází dítě celým vývojem.

„ *Obecně platí, že míra neuspokojení základních potřeb bývá i mírou narušení celkového stavu a vývoje dítěte.*“ (J. Dunovský & H. Eggers, 1989, s. 34) současně je třeba připomenout, že základními potřebami rozumí autoři i potřeby psychické. Je tedy zcela jasné, že dítě o uspokojení svých potřeb nerozhoduje samo, je formováno nejbližšími osobami i prostředím. Na nich je odpovědnost za zdraví dítěte tělesné i duševní. Jak uvádí P. Kopřiva a kol. (2012), důsledky neuspokojování základních lidských potřeb se nemusí projevovat okamžitě, mohou mít přesah až do dospělosti. Zejména dlouhodobé neuspokojování potřeb během dětství, může vážně narušit zdravý vývoj člověka. Takové poškození dětského vývoje označujeme jako deprivaci.

Riziko může vzniknout i za situace nadměrného uspokojování potřeb, kdy se potřeby „vymknou kontrole“, jak uvádí H. Kern a kol. (2006). Mluvíme pak o závislosti. Patří sem závislost na jídle – bulimie, závislost na lécích, alkoholismus, kouření, toxikománie.

1.4. FYZIOLOGICKÉ POTŘEBY

„ *Zajišťují biologické přežití člověka a jeho tělesnou pohodu.*“

(P. Kopřiva a kol., 2012, s.191)

Jsou to základní trvalé potřeby lidského organismu. Jak uvádí Helus (2009) jsou to potřeby nižší, primární, někdy označované termínem deficitní nebo také cyklické. To znamená, že jejich uspokojení není trvalé. Biologické procesy v těle tyto potřeby po nějaké době znovu aktivují a je vyžadováno jejich uspokojení. Například pokud pocit hladu signalizuje potřebu jídla, najíme se, cítíme se uspokojeni, ale po určité době se hlad jako znamení vnitřní nepohody objeví znovu. Patří sem potřeba:

- dýchání
- přijímání potravy, tekutin
- vylučování
- pohybu

- aktivity a odpočinku
- spánku
- rozmnožování
- rytmu a tempa
- smyslové stimulace
- absence bolesti

Můžeme tedy naplnění těchto potřeb vnímat jako odrazový můstek. Pevný základ, bez kterého malé dítě nepřežije. Jehož neoptimální naplnění u větších dětí navodí stav duševní nepohody a neumožní postoupit ve zmiňované hierarchii potřeb výše.

Do pater, která jsou typicky lidská.

1.5. POTŘEBY V MATEŘSKÉ ŠKOLE

K ujasnění potřeb dítěte použijeme známou Maslowovu pyramidu jak uvádí Svobodová (2010).

Potřeba sebeaktualizace a sebeuskutečnění: potřeba naplnit své schopnosti a snaha být nejlepším jakým jen člověk může být.

Potřeba úcty a uznání: respektování druhými, efektivní komunikace, absence trestů

Potřeba lásky a náležitosti: tělesný kontakt, oční kontakt, úsměv, slova uznání a přijetí, soustředěná pozornost, dárky,

Potřeba bezpečí a jistoty: bezpečné prostředí, bezpečná učitelka a ostatní lidé v MŠ, bezpečné děti, pravidla.

Fyziologické potřeby: jídlo, spánek a odpočinek, pohyb, vyměšování, hygienické potřeby, potřeba absence bolesti, sexuální potřeby atd.

Obr. č. 1 Maslowova pyramida potřeb v mateřské škole (E.Svobodová, 2010, s. 72)

„ Pouze je-li naplněna pyramida potřeb, může nastat proces vzdělávání.“

(E.Svobodová, 2007, s. 32)

Ráda bych na tomto místě uvedla svůj pohled na pyramidu potřeb. Z pohledu dítěte i dospělého ji vnímám stejně. Dokud nemám naplněné spodní patro neposkočím výše. Z pohledu učitelky, která má být nápomocna naplňování potřeb dítěte, se patra, od prvního do čtvrtého, podle mého názoru vzájemně prolínají. Vychází mi z praxe, že pokud nejsem pro dítě bezpečnou učitelkou (2. patro), nepoužívám respektující komunikaci (4. patro), nemůžu dítěti zajistit optimální podmínky pro naplnění fyziologických potřeb (1. patro). Pro následující věty pak platí: Dítě, které si nemůže dojit na záchod kdy potřebuje, se necítí bezpečně ↔ pokud se dítě necítí bezpečně, nedojde se ani vyčůrat. První dvě patra pyramidy jsou beze sporu obousměrná, tedy ve vzájemné interakci.

„ Pokud dítě nemá v určitém prostředí naplněny potřeby z prvních dvou pater, nemůže se v něm cítit dobře, mít pocit sounáležitosti s ostatními, zažívat pocit uznání a seberealizace, nemůže se tedy ani učit.“ (E. Svobodová, 2007, s.11)

Jako konkrétní příklad uvádím svoje vlastní pochybení. Do mé třídy, děti ve věku 4-5 let, nastoupil v únoru tříletý kluk Adam. Bylo to pro všechny strany složité Adama do rozběhnutých pravidel zapracovat. Mojí osudovou chybou byla horká polévka. Děti si nalévají samy, jen Adámkovi jsem poctivě nabrala já a jako prvnímu. Věnovala jsem se pak přendávání hrnce s polévkou ze stolečku na stoleček. Adam se rozplakal. Polévka byla horká a já na to neupozornila. Navíc ho nemohly ani upozornit děti, které ještě nestačily ochutnat. Adam pak všechny následující dny plakal pokaždé, když bylo jasné, že se blíží oběd nebo svačina a se slovy: „ Holký, holký, maminku!“ se utíkal schovat. Nenaplnila jsem patro bezpečí a jistoty v Adamových potřebách a to mu nedovolovalo naplnit potřeby fyziologické, tedy uspokojit potřebu jídla. Dnes se Adámek už nají, ale nikdy se nezapomene zeptat, zda není jídlo horké. Dá mi ještě hodně práce překrýt tuto zradu pozitivními okamžiky, aby jedinou vzpomínkou na mateřskou školu v dospělosti nebyla pro Adama horká polévka.

Nelze optimálně naplnit fyziologické potřeby dítěte bez znalosti a respektu k potřebám ve vyšších patrech pyramidy. V následující kapitole proto uvedu prostředky naplnění všech pater pyramidy. Podrobněji se zastavím u prvních dvou pater – fyziologické potřeby a potřeby bezpečí a jistoty.

1.6. PROSTŘEDKY NAPLŇOVÁNÍ POTŘEB DÍTĚTE V MŠ

Obr. č. 2 Jeden z prostředků naplňování potřeby pohybu v mateřské škole.

K naplňování pyramidy potřeb dítěte učitelkou v mateřské škole můžeme využít následujících prostředků, jak uvádí Svobodová (2007, 2010):

1.6.1. Fyziologické potřeby

Pohyb: dostatečný a bezpečný prostor pro pohybové vyžití dětí, využívat prostor zahrady, organizované chození v útvaru použít pouze tam, kde to vyžaduje bezpečnost dětí, dostupné pohybové hračky a tělocvičné náčiní

Jídlo: motivovat děti k jídlu, nenutit je, podpořit samostatnost při sebeobsluze, dát dětem výběr – možnost ovlivnit velikost porce, jít příkladem – stolovat s dětmi, nemluvit o jídle s odporem, podávat informace o jídle, organizace netradičního stolování (viz Příloha č.1) apod.

Pití: motivovat děti k pití – dát možnost, aby si samy mohly nalít a vybrat nápoj, připomínat, aby děti pít nezapomínaly, zajistit pití při pobytu venku – např. PET lahve se jménem dítěte

Spánek a odpočinek: být vstřícní k individuální potřebě spánku u každého dítěte, vytvořit příjemné prostředí s možností soukromého prostoru, umožnit dětem vzít si oblíbené pyžamko, polštářek nebo hračku do postýlky, dětem které neusnou, připravit jiné formy odpočinku – klidovou činnost

Vyměšování: umožnit dítěti dojit si na záchod kdykoliv v průběhu dne, dopřát dítěti dostatek soukromí, nechodit na toaletu společně

Hygienické potřeby: být dětem vzorem v dodržování hygienických návyků – např. mýt si s dětmi ruce před obědem

Potřeba absence bolesti: být citlivý a vnímavý k problémům dítěte

Sexuální potřeby: dítě za zkoumání druhého pohlaví netrestat, na případnou masturbaci neupozorňovat, odvést pozornost a dítě citlivě upozornit, že by nemělo své sexuální potřeby uspokojovat před ostatními

Jak dále upozorňuje Svobodová (2007), jsou zde ještě potřeby vymezené zákonnými předpisy – **potřeba tepla, světla, prostoru, kyslíku**. Tyto potřeby jsou v mateřských školách dodržovány, jen bychom neměli zapomínat, že potřeby jsou individuální. Někdo potřebuje ráno ještě svetr a jiný už se musí svléknout do trička, aby mu bylo dobře.

Projevy neuspokojení fyziologických potřeb v prožívání a chování jak uvádí

P. Kopřiva a kol. (2012): pocity hladu, žízně, bolesti, horka nebo zimy, únavy, nudy, neklidu i napětí se promítají do chování jako podráždění, zvýšená motorická aktivita, poruchy pozornosti až zmatenost, agresivní chování – křik, ale i opačný pól – pasivita až apatie.

1.6.2. Potřeba bezpečí a jistoty

Bezpečné prostředí: kontrolovat zařízení školy i zahrady, nářadí a hračky, používat výhradně atestovaný nábytek, dát dětem možnost seznámit se s novým prostorem (odlišným od domácího prostředí) - velké místnosti, vysoké stropy, zvuky, které školu naplňují

Bezpečná učitelka: učitelka by měla dětem říkat, co se jí líbí a co ne, co cítí a proč to cítí, aby ji děti mohly porozumět, měla by být autentická - pravdivá, co si myslím, to také dělám, její chování by mělo být pro děti čitelné – co říkám, to dělám, měla by umět dětem aktivně naslouchat, znát jejich potřeby i zájmy, měla by dětem důvěřovat a dávat jim to najevo, měla by se chovat přátelsky k rodičům i ostatním zaměstnancům školy

„ Pro děti je důležité, aby učitelce rozuměly a chápaly její reakce.“

(E. Svobodová, 2007, s.17)

Jak uvádí Svobodová (2007), pokud má učitelka vést děti prosociálně, je důležité, aby respektovala dítě jako osobnost, užívala prvky efektivní komunikace a zvládala problematiku odměn a trestů. Důraz na prosociální vedení je kladen i Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV)

Pravidla: pokud mají být pravidla funkční, musí podle Svobodové (2007) splnit následující podmínky: vytvářet pravidla spolu s dětmi, vytvářet smysluplná pravidla, pravidla jsou platná i pro dospělé, ruku v ruce s pravidly hledat i přirozené důsledky jejich nedodržení, vyvodit s dětmi opatření, která nastanou, pokud někdo domluvené pravidlo poruší, tato opatření by nikdy neměla vyznít jako trest, pravidla se týkají oblastí:

- bezpečí dítěte – jak se chovat, abych neublížilo samo sobě
- bezpečí druhých dětí – jak se chovat k ostatním dětem (pravidla při půjčování hraček, při hrách apod.)
- bezpečí učitelky a dospělých osob – chování dítěte vůči dospělým osobám
- bezpečí živé i neživé přírody - neublížovat záměrně okolní přírodě
- bezpečí věcí, které dítě obklopují – nepoužívat věci kolem sebe s úmyslem je zničit, chovat se s úctou k majetku druhých
- organizace v čase – zajistit, aby činnosti v mateřské škole doprovázel pro dítě známý a neporušitelný řád a rytmus

P. Kopřiva a kol. (2012) vidí vyvození pravidel jako stanovení hranic. Nepevné hranice vyvolávají v dětech nejistotu a pocit ohrožení. Bez pocitu bezpečí není možné nastartovat proces efektivního učení.

Neuspokojení potřeby bezpečí podle P. Kopřivy a kol. (2012), tedy ohrožení,

vyvolá: pocity strachu, úzkosti, nejistoty, nedůvěry, zmatku, lítosti, zlosti.

To se navenek projeví jako bojácné chování, stažení se do sebe, snaha o únik nebo jako agresivní chování ve smyslu ničení věcí, verbálních nadávek, fyzického napadení druhých. Pro dítě jsou neúnosné zejména situace, které jej stresují dlouhodobě – strach z chyby, z neúspěchu, ze selhání. Pro děti, které se obávají neúspěchu je typické, že se projevují „pod své možnosti“ nejen v procesu vzdělávání.

1.6.3. Potřeba lásky a náležitosti

„ Učitel nemůže milovat všechny děti stejně, všechny by se ale měly cítit přijímány. “

(P. Kopřiva a kol., 2012, s. 197)

Problémem je, jak svoje přijetí projevit a naplnit tak dětem potřebu lásky. Svobodová (2010) vychází z poznatků Rosse Campbella (viz. kapitola 1.2.6.). Prostředky projevení lásky jsou **oční kontakt, úsměv, soustředěná pozornost** (čas pouze pro dítě – naslouchat mu, povídat si s ním), **tělesný kontakt, slovo** („to je dobře, že už jsi ve školce, těšili jsme se na tebe“), **dárky** (ne odměny, dárky pro radost).

1.6.4. Potřeba úcty a uznání

Respektování druhými lidmi (dospělými i dětmi): pomocí her, učíme děti poznávat samy sebe i kamarády, jedině přes poznání druhého ho můžeme respektovat, učitelka má být vzorem v respektování ostatních

Efektivní komunikace: komunikace, ve které nikdo není ponižován ani povyšován, oba partneři v komunikaci se cítí dobře. Podrobněji se technikám efektivní komunikace dostaneme v kapitole 1.8.

Absence trestů: namísto trestů nechat vyplynout přirozený důsledek, v souvislosti s tresty se vždy objevují neefektivní komunikační techniky (výčitky, lamentace, zákazy, vyhrožování, křik, apod.), které jsou v komunikaci s dětmi nežádoucí

1.6.5. Potřeba sebeaktualizace a sebeuskutečnění

Nejvyšší patro potřeb je možné naplnit pouze vytvořením podmínek k naplnění pater pod ním. Vzdělávání pak může začít.

„ Když se dítě cítí šťastné, je to dobrý předpoklad k jeho sebeaktualizaci. “

(E. Svobodová, 2007, s. 32)

1.7. PODMÍNKY VZDĚLÁVÁNÍ PODLE RVP PV

RVP PV (2004) formuluje podmínky (navazující na základní podmínky, které jsou vymezeny zákonnými normami), jež podmiňují kvalitu poskytovaného vzdělávání. Zmíním zejména ty podmínky, které se týkají naplňování fyziologických potřeb dítěte.

1.7.1. Věcné podmínky

Vyhovující věcné podmínky mateřské školy jsou základem pro naplnění zejména potřeby pohybu. Děti potřebují velký a bezpečný prostor, s odpovídajícím zařízením, hračkami, nábytkem, nářadím. Dále se dotýkají materiálního vybavení potřebného ke splnění nároků na odpočinek a hygienu.

...jsou plně vyhovující, jestliže:

- Mateřská škola má dostatečně velké prostory a prostorové uspořádání vyhovující skupinovému i individuálnímu činností dětí.
- Dětský nábytek, tělocvičné nářadí, umývárny, toalety i lůžka pro odpočinek odpovídají antropometrickým požadavkům, počtu dětí, jsou zdravotně nezávadné, bezpečné a mají estetický vzhled.
- Vybavení pomůckami, hračkami, materiály, náčiním a doplňky odpovídá počtu dětí a jejich věku, je učiteli využíváno a průběžně obnovováno.
- Hračky, pomůcky, náčiní jsou umístěny tak, aby s nimi mohly děti samostatně manipulovat, jsou stanovena pravidla pro jejich využívání dětmi i pedagogy
- Na budovu školy navazuje zahrada nebo hřiště, dostatečně vybavená pro různé pohybové a další aktivity, nebo jsou tyto prostory v dostupné vzdálenosti
- Venkovní i vnitřní prostory mateřské školy splňují hygienické a bezpečnostní normy dle platných předpisů

1.7.2. Životaspráva

Životaspráva je pro naplňování fyziologických potřeb zcela zásadním bodem RVP PV. Právě nerespektování níže uvedených bodů RVP PV, zejména těch, které se týkají odpočinku, mě vedlo k zamyšlení se nad naplňováním fyziologických potřeb dítěte v MŠ.

...je plně vyhovující, jestliže:

- Děti dostávají plnohodnotnou a vyváženou stravu, skladba jídelníčku je pestrá, dodržována je zdravá technologie přípravy pokrmů i nápojů, ve třídě je stále k dispozici dostatek tekutin, mezi podáváním jednotlivých pokrmů jsou vhodné intervaly. Je nepřijatelné nutit děti do jídla.
- Existuje funkční pravidelný denní rytmus a řád, který je současně možné přizpůsobit tak, aby umožňoval organizaci činností během dne přizpůsobit aktuálním potřebám a situaci.

- Děti jsou každý den dostatečně dlouhou dobu venku, program činností je aktualizován dle okamžité kvality ovzduší.
- Děti mají dostatek volného pohybu nejen na zahradě, ale i uvnitř mateřské školy
- V denním řádu je respektována individuální potřeba aktivity, odpočinku a spánku jednotlivých dětí. Donucovat děti ke spánku na lůžku je nepřípustné.
- Pedagogové poskytují dětem přirozený vzor, chovají se podle zásad zdravého životního stylu.

1.7.3. Psychosociální podmínky

Dodržování psychosociálních podmínek ovlivní zejména vyšší patra pyramidy potřeb. Pořád však vnímám propojenost pater potřeb v mateřské škole. Podle mého názoru tyto podmínky v podstatě definují mateřskou školu jako bezpečné prostředí. Jedině v bezpečném prostředí lze uspokojit potřeby dětí, včetně fyziologických.

...jsou plně vyhovující, jestliže:

- Děti i dospělí se cítí v mateřské škole bezpečně, jistě, spokojeně a dobře.
- Nově přichozímu dítěti je umožněno postupně se adaptovat na nové prostředí i situaci.
- Učitelé respektují potřeby dětí, reagují na ně a jsou nápomocni v jejich uspokojování. Děti nejsou neúměrně zatěžovány nebo znervózňovány spěchem a chvatem.
- Všechny děti mají rovnocenné postavení. Jakékoliv projevy nerovností, zesměšňování nebo podceňování dětí jsou nepřípustné.
- Volnost a osobní svoboda dětí je vyvážená mírou omezení, která odpovídá nutnosti dodržovat v MŠ potřebný řád a pravidla soužití.
- Děti jsou vedeny pedagogem podporujícím a sympatizujícím způsobem, který se projevuje přímou a empatickou komunikací s dětmi. Je vyloučeno podporování nezdravé soutěživosti, manipulování s dítětem, zbytečné organizování dětí z obavy o časové prostoje. Jakákoliv komunikace s dítětem, kterou může pociťovat jako násilí, je nepřípustná.
- Vzdělávací nabídka je dítěti blízká, pochopitelná, přiměřeně náročná, užitečná a prakticky využitelná, počítá se s aktivní spoluúčastí a samostatným rozhodováním dítěte.

- Pedagog podporuje děti v samostatných pokusech, je uznalý, vyhýbá se negativním slovním komentářům, vyhodnocuje konkrétní projevy dítěte a přiměřeně na ně reaguje pozitivním oceněním, nepoužívá paušálních pochval ani odsudků.
- Vztahy mezi dospělými i mezi dětmi jsou postavené na vzájemné toleranci, důvěře, ohleduplnosti, zdvořilosti, podpoře, solidaritě a vzájemné pomoci. Dospělí se chovají důvěryhodně a spolehlivě.
- Pedagog se vědomě věnuje neformálním vztahům ve třídě a nenásilně je ovlivňuje prosociálním směrem.

1.7.4. Organizace

Vyhovující organizace přináší dětem potřebný řád a klid, zajišťuje jim dostatek času pro hru, respektuje potřebu soukromí, vytváří prostor jak pro skupinové činnosti, tak pro individuální. Právě podmínky umožňující dětem dostatek soukromí jsou důležité pro naplňování fyziologických potřeb.

...organizační zajištění je plně vyhovující, jestliže:

- Denní řád je adekvátně pružný, dovoluje reagovat na individuální možnosti dětí, na jejich aktuální nebo aktuálně změněné potřeby.
- Do denního programu jsou zařazovány řízené zdravotně preventivní pohybové aktivity.
- Učitelé se plně věnují dětem a jejich vzdělávání.
- Děti mají potřebné zázemí, klid, bezpečí i soukromí.
- Při vstupu dítěte do MŠ je poskytován individuálně přizpůsobený adaptační režim.
- Je rovnoměrně vyvážený poměr spontánních a řízených činností během dne.
- Děti mají dostatek času i prostoru pro spontánní hru.
- Je dostatečně dbáno na osobní soukromí dětí, děti mají možnost uchýlit se do klidného koutku a neúčastnit se společných činností, mají možnost soukromí při osobní hygieně.
- Plánování činností vychází z potřeb a zájmů dětí, respektuje individuální vzdělávací potřeby a možnosti dětí.

- Nejsou překračovány stanovené počty dětí ve třídě, spojování tříd je maximálně omezeno.

1.7.5. Řízení mateřské školy

Prostředí, kde panuje i mezi dospělými respektující atmosféra je přínosem k naplňování potřeb vzhledem k individualitě dítěte. Vztahy mezi dospělými jsou vzorem pro děti.

...je plně vyhovující, jestliže:

- Ředitelka při vedení zaměstnanců vytváří ovzduší vzájemné důvěry a tolerance. Spolupracovníky zapojuje do řízení mateřské školy, respektuje jejich názor a ponechává jim dostatek pravomocí. Podporuje spoluúčast všech členů týmu na rozhodování o zásadních principech školního programu.
- Pedagogický sbor pracuje jako tým, zve ke spolupráci rodiče.
- Plánování pedagogické práce a chodu mateřské školy se opírá o předchozí rozbor, využívá zpětné vazby a je funkční.

1.7.6. Personální a pedagogické zajištění

To jak se pedagog chová, jak ctí a dodržuje pravidla je zásadní v tom co předává dětem. Jeho jednání ovlivňuje i naplňování fyziologických potřeb dětí.

...je plně vyhovující, jestliže:

- Pracovní tým funguje na základě jasně vymezených a společně vytvořených pravidel.
- Služby pedagogů jsou organizovány tak, aby byla při všech činnostech zajištěna dětem odpovídající pedagogická péče.
- Pedagogové jednájí, chovají se a pracují v souladu se společenskými pravidly, dodržují pedagogické a metodické zásady výchovy a vzdělávání předškolních dětí.

1.7.7. Spoluúčast rodičů

Souvislost naplňování fyziologických potřeb dítěte a spoluúčasti rodičů vidím v komunikaci pedagoga s rodiči o potřebách jejich dítěte např. jídlo, které dítě odmítá, pohybové omezení dítěte, soukromí při odpočinku apod.

...je plně vyhovující, jestliže:

- Mezi pedagogy a rodiči panuje oboustranná důvěra a otevřenost, porozumění, respekt a ochota spolupracovat, spolupráce je založena na partnerství.
- Pedagogové vnímají konkrétní potřeby jednotlivých dětí, resp. rodin, snaží se jim porozumět a vyhovět.
- Rodiče jsou dostatečně a pravidelně informováni o všem, co se v mateřské škole děje. Mohou se spolupodílet při plánování programu mateřské školy, při řešení vzniklých problémů, mají možnost podílet se na dění ve škole, účastnit se různých programů apod.
- Pedagogové pravidelně informují rodiče o prospívání jejich dítěte, jeho individuálních pokrocích, domlouvají se s rodiči na společném postupu při výchově a vzdělávání.
- Pedagogové jednájí s rodiči taktně a ohleduplně, nezasahují do života a soukromí rodiny, zachovávají diskrétnost, varují se nevyžádaných rad a přílišné horlivosti.
- Mateřská škola podporuje rodinnou výchovu a je pomocníkem rodičů v péči o dítě (RVP PV, 2004)

1.8. EFEKTIVNÍ KOMUNIKACE JAKO NÁSTROJ NAPLŇOVÁNÍ FYZIOLOGICKÝCH POTŘEB DÍTĚTE

K uchopení efektivní komunikace jako nástroje naplňování fyziologických potřeb dítěte v MŠ mě vedla vzájemná propojenost pyramidy potřeb. P. Kopřiva a kol. (2012) zmiňuje, že z jejich zkušeností vyplývá vzájemné působení všech pater lidských potřeb. „*Neuspokojení potřeb ve vyšší oblasti může ovlivňovat uspokojování nižších potřeb.*“ (P. Kopřiva a kol., 2012, s. 204) Z toho je jasné, že bez respektu nelze uspokojit ani základní, tedy fyziologické patro potřeb. Respektující způsob komunikace je neslučitelný s neefektivními technikami komunikace. Efektivní způsoby komunikace

nutně patří k žádoucímu prosociálnímu přístupu ke vzdělávání předškolních dětí, jehož výchozím bodem je uspokojování potřeb dítěte.

Následující přehledy komunikačních technik jsem si vzala pro praktickou část jako pomocníka při sledování způsobů komunikace v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb dětí.

1.8.1. Přehled efektivních technik komunikace

„ *Není jedno, jak co říkáme.* “ (P. Kopřiva a kol., 2012, s. 25)

- popis, konstatování – „Vidím, že...“
- informace, sdělení – „Je potřeba...“; „Pomůže, když...“
- vyjádření vlastních očekávání a potřeb – „Očekávám, že...“; „Pomohlo by mi, kdyby...“
- možnost volby – „Uděláš to tak...nebo tak... Můžeš si vybrat.“
- dvě slova - „Míšo, bakalářka!“
- prostor pro spoluúčast a aktivitu dětí – „Co s tím uděláme?“; „A co si o tom myslíš ty?“ (P. Kopřiva a kol., 2012)

1.8.2. Přehled neefektivních technik komunikace

- výčitky, obviňování – „Ty zase.....!“; „Kdybys aspoň...!“
- poučování, moralizování, vysvětlování – „Měl by sis uvědomit, že...!“
- kritika, zaměření na chyby – „Tohle jsi udělal špatně!“
- lamentace, citové vydírání – „Já kvůli tobě....!“
- zákazy, varování – „Nedělejte, nebo se ti stane...!“
- negativní scénáře, proroctví – „Z tebe jednou vyroste...!“
- nálepkování – „On je takový...!“
- pokyny – „Udělej...!“
- příkazy – „Okamžitě běž a udělej...!“
- vyhrožování – „Přestaň...nebo...!“
- křik
- srovnávání, dávání za vzor – „Podívej se na ..., vezmi si příklad z...!“

- poukazování na vlastní zásluhy – „ Já pro tebe..., a ty....!“
- řečnické otázky – „ Ty snad chceš...?“; „ Copak ty nechceš...?“
- urážky, ponižování – „ Ty jsi ale....!“
- ironie, shazování – „ To je náš genius!“; „ To ses teda předvedl!“ (P. Kopřiva a kol., 2012)

Shrnutí teoretické části

Na základě teorie, čerpané z pramenů uvedených v seznamu citované literatury, jsem dospěla k názoru, že pokud chceme naplňovat fyziologické potřeby dítěte v mateřské škole, musíme současně naplňovat i ostatní patra lidských potřeb. Fyziologické potřeby jsou neoddiskutovatelným základem pro život., ale způsob jejich naplňování může být různý. Způsob komunikace, jakým pomáháme dítěti naplňovat jeho fyziologické potřeby, bude předmětem mého pozorování v praktické části.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

Myšlenku, jak mapovat fyziologické potřeby v praktické části, mně pomohla zformulovat vedoucí mojí práce, Mgr. Eva Svobodová. Vyšly jsme z předpokladu, že fyziologické potřeby jsou ve většině školek naplňovány dostatečně, rozdíl je v tom, jak jsou naplňovány. Domníváme se, že se vše odvíjí od formy komunikace, proto jsme se rozhodly ji sledovat.

2.1. Výzkumné šetření

Sledovala jsem komunikaci pedagogů i nepedagogických pracovníků s dětmi v průběhu dne v sedmi třídách tří různých mateřských škol.

Použila jsem kvantitativní výzkum, metodu strukturovaného pozorování.

Do struktury pozorování jsem vytypovala „rizikové“ okamžiky z pohledu naplňování fyziologických potřeb v režimu dne v MŠ a určila tyto kategorie:

- volný pohyb ve třídě (mimo společné činnosti),
- svačina,
- příprava na pobyt venku,
- pobyt venku,
- oběd,
- příprava na odpočinek,
- odpočinek.

V těchto pozorovaných kategoriích jsem pak pomocí kódování zaznamenala, kolikrát byla použita efektivní komunikace nebo naopak neefektivní učitelkou nebo nepedagogickým personálem.

Závěry jsou zpracovány do grafů.

V následné reflexi uvádím, jaký vliv mají výsledky grafů na celkovou atmosféru ve třídě v den mého pozorování.

Svým výzkumem bych chtěla upozornit na vzájemnou propojenost pyramidy potřeb v praxi mateřské školy, jak uvádím v kapitole 1.8. Ukázat, že ačkoliv efektivní komunikace patří až do čtvrtého patra lidských potřeb její používání má vliv na naplňování fyziologických potřeb dítěte. Je to startovní čára k respektující a prosociální atmosféře ve třídě požadované RVP PV.

2.2. Cíle výzkumného šetření

Cíle výzkumu určují následující předpoklady:

1. Předpokládám, že učitelky v mateřských školách využívají efektivní komunikaci ve vztahu k naplňování fyziologických potřeb dětí méně než neefektivní.
2. Předpokládám, že kuchařky a uklízečky využívají efektivní komunikaci ve vztahu k naplňování fyziologických potřeb dětí méně než neefektivní.

2.3. Metodika

Sběr dat: v průběhu let 2012 - 2013

Druh výzkumu: kvantitativně orientovaný výzkum

Výzkumná metoda: přímé strukturované pozorování

„ *pozorovatel strukturuje – rozčleňuje pozorovanou realitu na předem stanovené kategorie*“ (P. Gavora, 2000, s. 76)

Pozorovatel zaznamená čárkou – kóduje – vždy, když zpozoruje zkoumaný jev.

Frekvenci zkoumaných jevů zpracuje a vyhodnotí pomocí grafů. (Gavora, 2000)

Výzkumný nástroj:

- pozorovací arch = záznam pozorovaných kategorií (viz Přílohy č. 2-8)
- pomocná tabulka s přehledem efektivních a neefektivních technik

2.4. Společné znaky pozorovaných souborů

Pozorování probíhalo v těchto mateřských školách: jednotřídní MŠ 1/13.11.2012, dvoutřídní MŠ 2/21.01.2013, čtyřtřídní MŠ 3/04.03.2013. Z etických důvodů neuvádím jména a adresy pozorovaných mateřských škol, ale mohu je prokázat komisi u obhajoby.

Všechny pozorované mateřské školy a třídy splňují vyhovujícím způsobem věcné podmínky vzdělávání určené RVP PV (viz kapitola 1.7.1.). Mají řádně vypracované Školní vzdělávací i Třídní vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání, které vycházejí z RVP PV. V pozorování nezohledňuji osobní charakteristiky pedagogů ani nepedagogických pracovníků, např. věk, nejvyšší dosažené odborné vzdělání, délka pedagogické praxe apod.

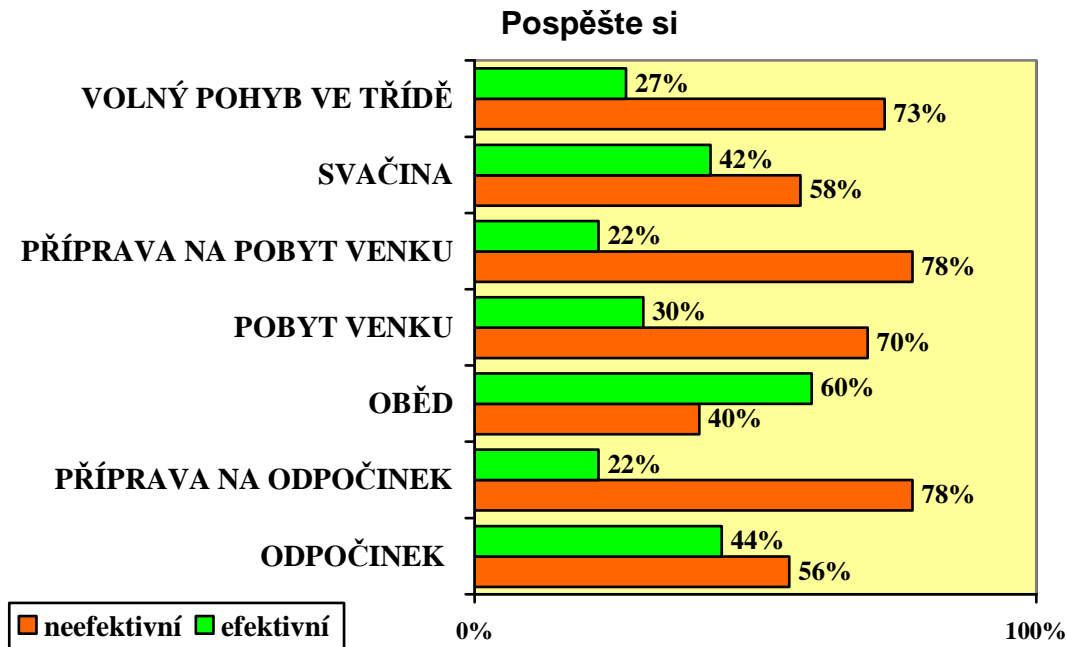
2.5. Vlastní pozorování

Pozorování probíhalo jeden den od 7 do 15 hodin v každé z uvedených tříd, do pozorovacího archu jsem zaznamenala čárku pokaždé, pokud jsem pozorovala užití efektivního nebo neefektivního způsobu komunikace (viz kapitola 1.8.) v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb dítěte. Pozorovala jsem v kategoriích, které jsou díky organizaci předškolního vzdělávání shodné pro všechny mateřské školy a plně se fyziologických potřeb dotýkají (viz Přílohy č. 2-8). V každé z mateřských škol jsem pozorovala také komunikaci nepedagogického personálu.

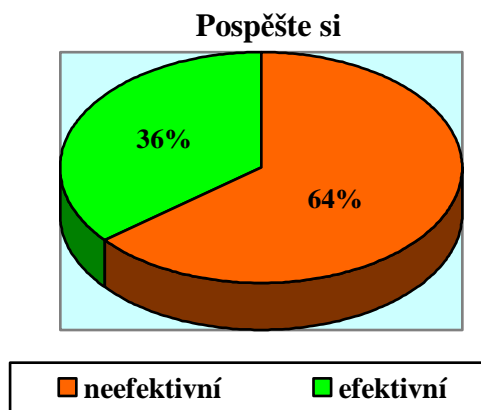
MŠ 1/13.11.2012

Stručná charakteristika: jednotřídní venkovská mateřská škola, zapsáno je 24 dětí ve věku od 3-7 let, provoz zajišťují dvě učitelky, jedna kuchařka a jedna uklízečka. Přítomno je 19 dětí.

Graf č. 1 Poměr efektivní a neefektivní komunikace použité učitelkou v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb dítěte v režimu dne v MŠ 1/13.11.2012.

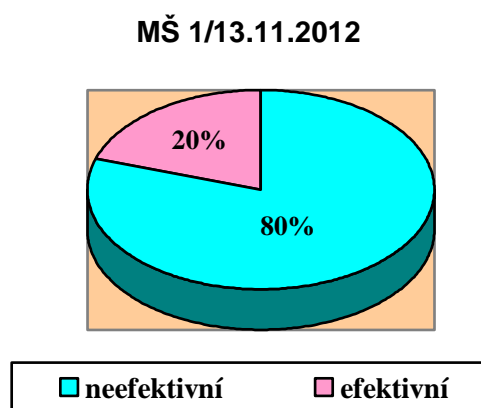

Graf č. 2 Poměr užití komunikace učitelkou v průběhu celého dne směrem k naplňování fyziologických potřeb dětí v MŠ 1/13.11.2012.

Vyhodnocení grafů č. 1 a č. 2: Z grafů jasně vyplývá převaha neefektivní komunikace. Nejméně se dařilo využít efektivní komunikace v době přípravy na pobyt venku i na odpočinek, pouze 22% efektivní oproti 78% neefektivní. Důvodem byl podle mého pozorování nedostatek času, který děti na tyto náročné části dne měly. Jedinou kategorií ve které převažuje užití efektivního způsobu komunikace je oběd, podle mého názoru díky nastaveným a funkčním pravidlům. Př. „, Můžete si vybrat maso nebo brambory.“

Graf č. 3 Poměr užití komunikace nepedagogickými pracovníky v průběhu celého dne v MŠ 1/13.11.2012.

Vyhodnocení grafu č. 3: Nepedagogičtí pracovníci komunikují z 80% neefektivně. Jedinou částí dne, kdy zazněla efektivní komunikace, byl oběd.

Reflexe pozorovaného dne: jedno slovo **POSPĚŠTE SI**

Většina dětí přichází ráno společně. Přijíždí spolu s paní učitelkou autobusem z okolních vesnic. Jsou velice samostatné při sebeobsluze ráno v šatně, přesto je paní učitelka popohání, aby se převlékaly rychleji. Velké děti napomíná, aby malým pomáhaly: „Musíte to zvládnout rychle, ať pomůžete malým!“ Ve stejném duchu později probíhá převlékání, než se jde ven a před odpočinkem. Děti využívají celého prostoru třídy k ranním hrám. Prostor je rozdělen do dvou částí. Ta se stolečky je menší a opravdu se zde nedá běhat. Chybí mi zde pravidlo, které by tento fakt dětem připomínalo. Pravidla jsou zavedená pro stolování a pohyb v umývárně, připomínají je dětem obrázky a pěkně zvládají s nimi pracovat. Co se týká pohybu dětí uvnitř i venku na vycházce, ten je řízen zcela paní učitelkou. Zaznívá často rychlé a úderné „nesmíš, nemůžeš, musíš, neskákej, neběhej apod.“ Při řízených činnostech děti spolupracují s paní učitelkou, jen se mi zdají „poslušné až moc“. Jakoby tu pod povrchem vládla atmosféra nutnosti dobrého výkonu a spěchu. Citelně jsem pozorovala neefektivní naplňování nejpřirozenější dětské potřeby – pohybu. K dětem se zcela nevhodně chovala paní uklízečka, snad byla nervózní z mojí přítomnosti a upozorňovala na sebe.

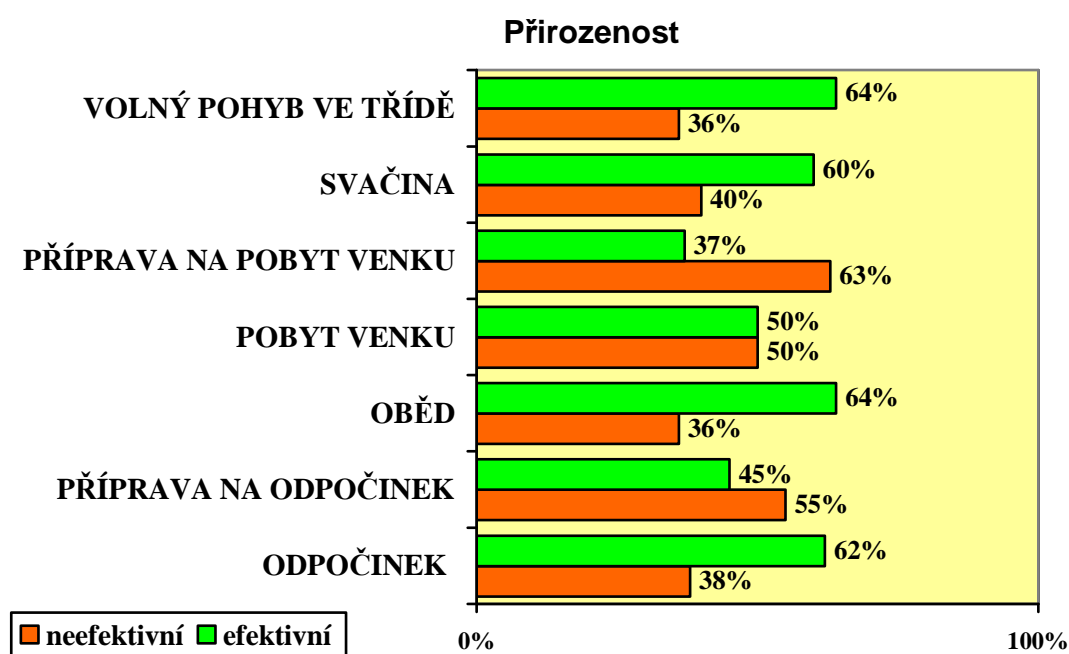
MŠ 2/21.01.2013

Dvoutřídní mateřská školka. Provoz školy zajišťují čtyři učitelky, dvě kuchařky a jedna uklízečka.

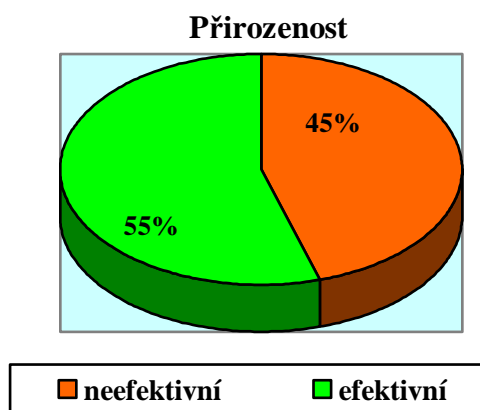
třída Přirozenost

Stručná charakteristika: ve třídě je zapsáno 25 dětí ve věku 3-4 let, vedou ji dvě učitelky. Přítomno je 17 dětí.

Graf č. 4 Poměr efektivní a neefektivní komunikace použité učitelkou v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb dítěte v režimu dne ve třídě Přirozenost.

Graf č. 5 Poměr užití komunikace učitelkou v průběhu celého dne směrem k naplňování fyziologických potřeb dětí ve třídě Přirozenost.

Vyhodnocení grafů č. 4 a č. 5: ve třídě Přirozenost se daří užít efektivní komunikaci v 55% proti 45% neefektivní celkově v režimu dne. Hodnoty se vyrovnaly během pobytu venku, v atmosféře s převažující neefektivní komunikací pak byla vedena příprava na pobyt venku a příprava na odpočinek. Efektivně jednat se dařilo během stolování i odpočinku, nejvýrazněji byla použita efektivní komunikace ze strany učitelky v kategorii volný pohyb ve třídě.

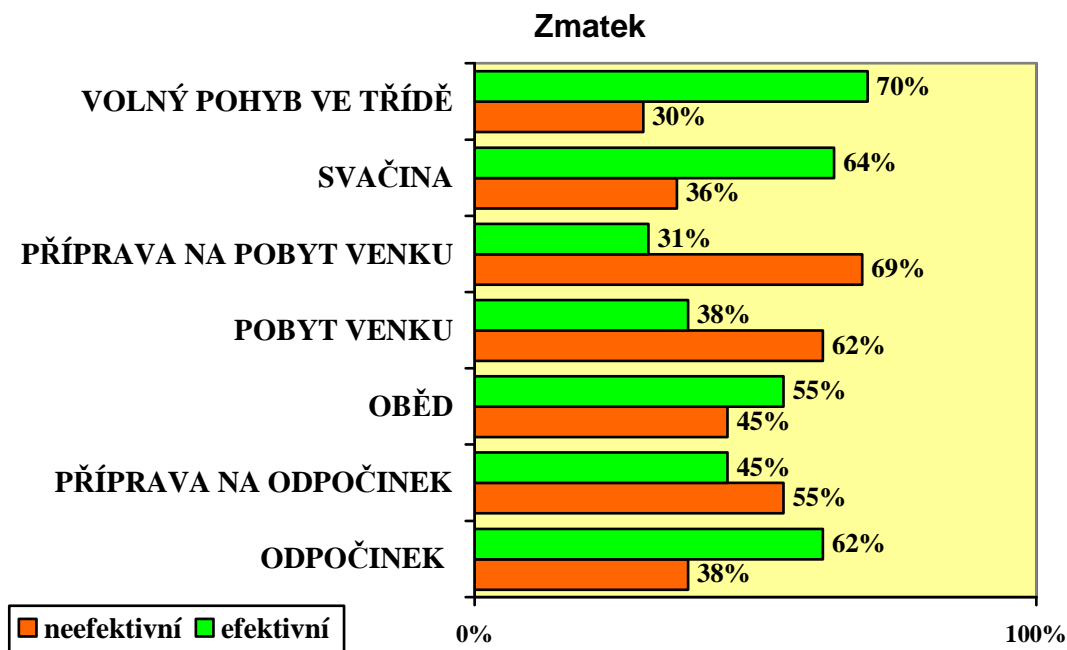
Reflexe pozorovaného dne: jedno slovo PŘIROZENOST

Ráno je koberec předělený lavičkou na dvě poloviny, kluci rádi jezdí na motorkách, holky zase s kočárky. „, Nedělalo to dobrotu, řešily jsme neustálé srážky a slzičky. Tak jsme to vymyslely s dětmi takhle,“ informuje mě paní učitelka. Přestože jsou děti tří až čtyřleté, pravidlo je jim srozumitelné, chápou je a paní učitelka nemusí používat zákazy.„, Ondro, vidím, že si nejezdil kde máš, podle pravidel budeš muset zaparkovat motorku.“ (konstatování). Z paní učitelky čiší přirozenost, opravdovost a děti se s ní často přiběhnou pomazlit. Svačina probíhá organizovaně, jídelna není součástí třídy, přesto je vedena v klidu, na děti, které jí pomaleji, čeká paní uklízečka a převede je do třídy. Dnes se jde bobovat. V šatně je trochu zmatek, s oblékáním pomáhá i paní uklízečka, pospíchá se, aby se stačilo dojít na svah a chvíli bobovat. Padne několik příkazů v zájmu urychlení procesu oblékání. Bobování děti ohromě baví, jezdí s nimi i paní učitelky. Některé děti jezdí poprvé. Zážitek je strhující, pouze návrat do školky se neobešel bez neefektivní komunikace („, Ty jsi takový louda, Pepíčku.“). Oběd a odpočinek tráví děti společně s druhou třídou. Je znát spolupráce všech učitelek, vlídně spolu komunikují zejména obě učitelky ze třídy Přirozenost. Celý den se nesl v klidné, příjemné a laskavé atmosféře. Děti se rozhodně cítily přijímané a nikdo neměl strach dojít si na záchod nebo nedojíst oběd. Příjemně jsem se cítila i já.

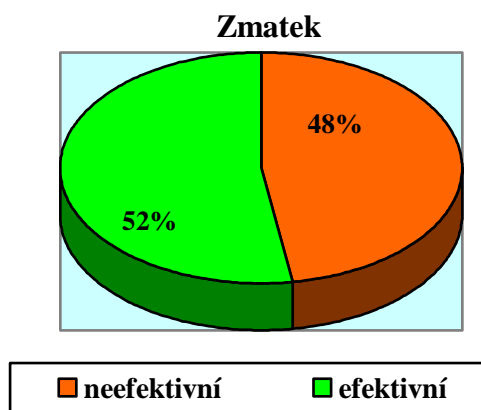
třída Zmatek

Stručná charakteristika: zapsáno je 24 dětí, věkové rozmezí 5-7 let . Třídu vedou dvě učitelky. Dnes přítomno 19 dětí.

Graf č. 6 Poměr efektivní a neefektivní komunikace použité učitelkou v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb dítěte v režimu dne ve třídě Zmatek.

Graf č. 7 Poměr užití komunikace učitelkou v průběhu celého dne směrem k naplňování fyziologických potřeb dětí ve třídě Zmatek.

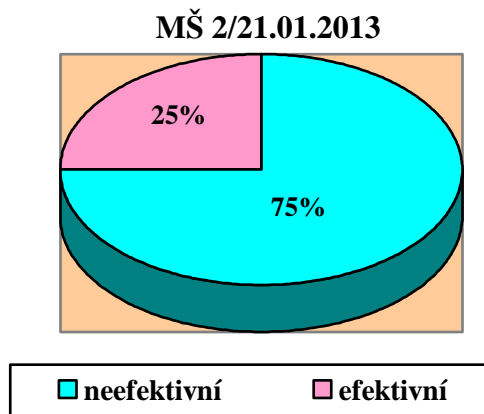

Vyhodnocení grafů č. 6 a č. 7: Celkové skóre vychází lehce ve prospěch efektivní komunikace. Neefektivně opět vyznívají přípravné fáze pobytu venku i na odpočinek. Zde je podle mého názoru důvodem nerespektování individuální potřeby tempa jednotlivých dětí. Volný pohyb ve třídě – 70% efektivní komunikace - jednoznačně díky funkčním pravidlům, která pak dovolují učitelce jednat efektivně.

Reflexe pozorovaného dne: jedno slovo ZMATEK

Překvapuje mě třída, řešená do tvaru písmene L. Pokud se učitelka věnuje dětem v jedné polovině třídy, nemá šanci sledovat ty ve druhé. Přesto je atmosféra ranních her rušná a nesvázaná omezujícími opatřeními ve smyslu zákazů. Fungují pravidla, která děti respektují. Děti jsou velice pohybově aktivní, staví si překážkovou dráhu, pro kterou je ve třídě dostatek materiálu. Je jí obětována polovina třídy, v té druhé spolupracují děti na dokončení sněhuláka z papíru. Ke stolečkům se přicházejí děti postupně nasvačit. Cinkot zvonečku oznamuje blížící se konec svačiny. K řízené činnosti je potřeba uklidit dráhu a to se stavitelům nelíbí, dala jim hodně práce. Paní učitelka je ale nekompromisní a tak děti trochu na truc úklid protahují. Řízenou činnost vnímají jako povinnost a zazní věta: „ Kdy si zase budeme moct hrát?“ Je vidět, že to paní učitelku mrzí, dětem svůj pocit sdělí a tím je zase získává. „ Zítra se jde do tělocvičny, vymyslíme bezva dráhu a zhoupneme se na kruzích.“ Protážení řízené činnosti vede ke spěchu a v šatně je plno rozkazů a povelů. Je vidět, jak jsou vyplašené děti, které se prostě oblékají, jak nejrychleji mohou, a pořád to nestačí. Ani vycházka se neobejde bez povelů. Oběd a odpočinek probíhá společně s mladšími dětmi z druhé třídy. Děti nemusí spát, ale leží se dlouho (dnes celou hodinu) než si mohou děti jít hrát s jednou paní učitelkou do vedlejší třídy. Trochu zmatený den, chvíli pohoda a pochopení a chvíli nahánění času a nevšímavost k potřebám. Vycházelo to podle mě z chaotické komunikace učitelky. Děti kopírovaly její chování. Když byla empatická, byly také, když křičela, křičely také.

Graf č. 8 Poměr užití komunikace nepedagogickými pracovníky v průběhu celého dne v MŠ 2/21.01.2013.

Vyhodnocení grafu č. 8: nepedagogičtí pracovníci MŠ jednají s dětmi efektivně pouze ve čtvrtině zaznamenané komunikace. Za touto efektivní čtvrtinou stojí kuchařky, které dokázaly být efektivní u výdeje oběda. Neefektivní komunikace připadá zejména uklízečce během její pomoci v šatně s oblékáním mladších dětí.

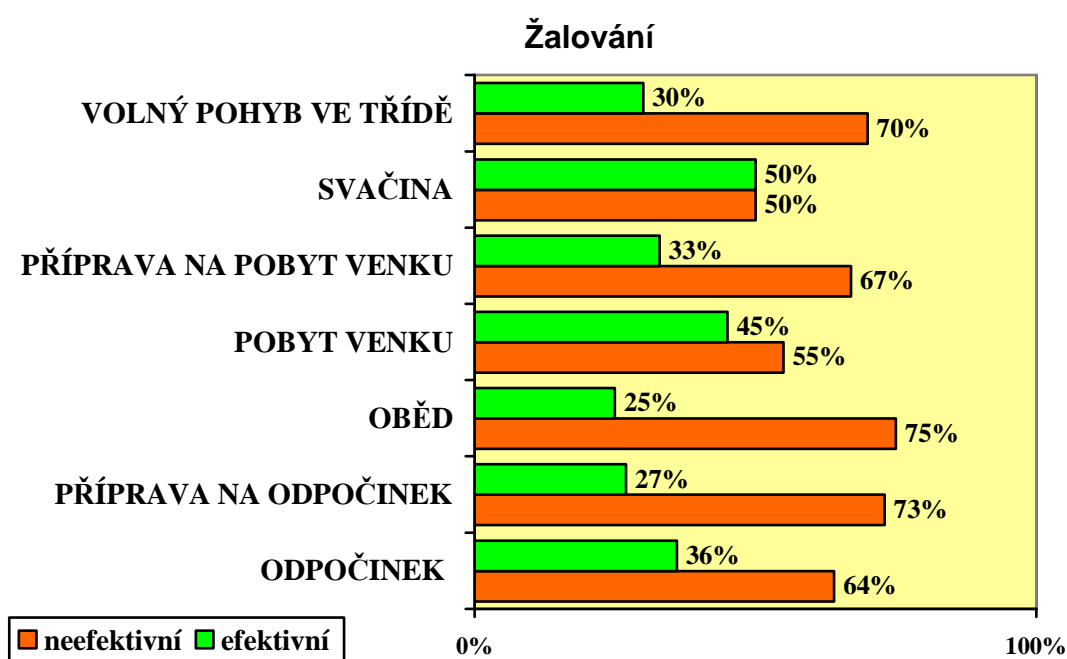
MŠ 3/04.03.2013

Celkově je v MŠ zapsáno 100 dětí. Provoz zajišťuje 7 pedagogů, tři uklízečky a dvě kuchařky.

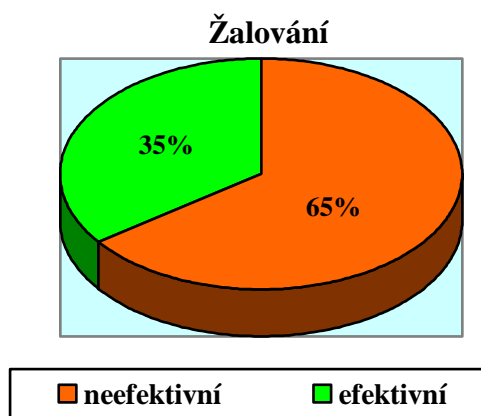
třída Žalování

Stručná charakteristika: ve třídě je zapsáno 26 dětí, věkové rozmezí 5-7 let. Třídu vedou dvě učitelky. Přítomno je 20 dětí.

Graf č. 9 Poměr efektivní a neefektivní komunikace použité učitelkou v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb dítěte v režimu dne ve třídě Žalování.

Graf č. 10 Poměr užití komunikace učitelkou v průběhu celého dne směrem k naplňování fyziologických potřeb dětí ve třídě Žalování.

Vyhodnocení grafů č. 9 a č. 10: V této třídě jasně převládla neefektivní komunikace ve všech sledovaných kategoriích. Pouze při svačině je bilance vyrovnaná.

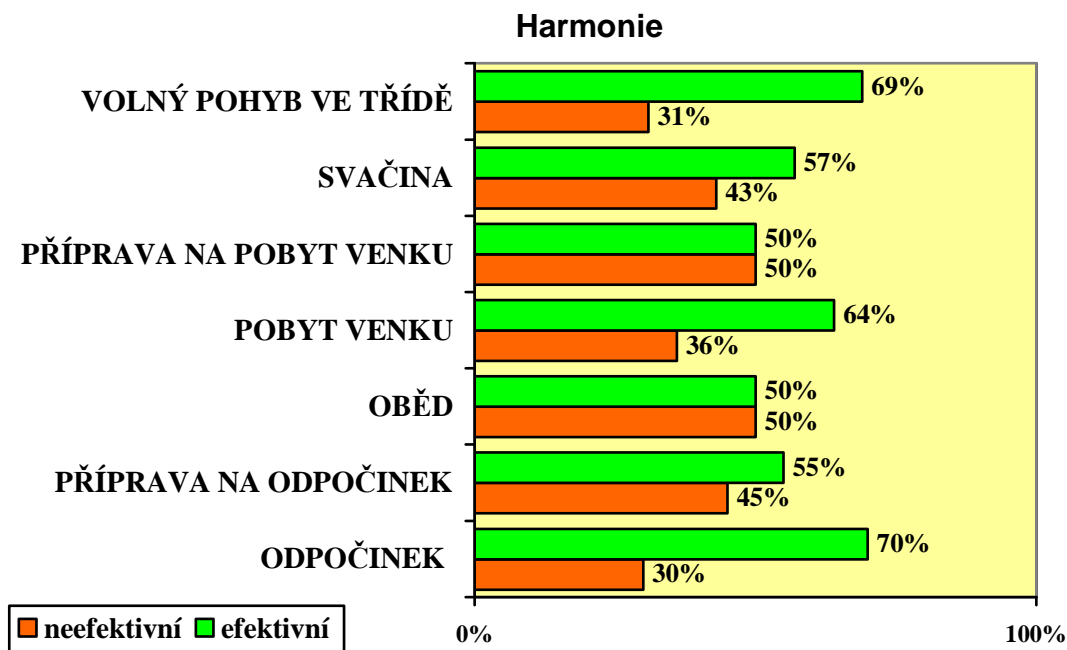
Reflexe pozorovaného dne: jedno slovo ŽALOVÁNÍ

Hned samotné ráno je zajímavé. Začíná komunikací paní učitelky a maminky, která je evidentně rozhořčená. Vše probíhá velmi hlasitě a uprostřed třídy mezi dětmi. Nepřipadá mi to vhodné. Hluk provází celý den. Paní učitelka má velice silný a pronikavý hlas a pokud potřebuje, aby ji děti slyšely, tak téměř křičí. Třída je vyzdobena piktogramy s pravidly, výzdoba je asi jejich jediná funkce, neboť za celý den se k nim nikdo neodvolal ani na ně neupozornil. Na koberci se rozjíždí hra na vojáky. V kuchyňce si hrají děvčata na maminky a u stolečku „opozdilci“, jak je učitelka nazývá, dodělávají pracovní list ze včerejšího odpoledne. Pohyb ve třídě nic neřídí, a tak po chvíli začínají holky křičet: „Teto, teto, kluci nám jezdí do kuchyňky na motorkách.“ Paní učitelka, která se věnuje dětem u stolečku, křikne na kluky, ať toho rychle nechají. Situace se opakuje ještě dvakrát a kluci zbytek ranních her prosedí u stolečku za trest. Do společných činností se potom klukům moc nechce, ale je to lepší než sedět u stolečku, navíc je to příležitost jak na sebe zase upozornit. Dále mě zaujala organizace oběda. Komu chutnala polévka, nemohl si přidat, aby měl místo na druhé jídlo. Kdo polévku nedojedl, nemohl si přidat druhé jídlo vůbec. Kdo si chtěl přidat brambory, musel dojíst původní porci masa. Kdo snědl všechno, dostal sladkou odměnu. Podobně to vypadalo s odpočinkem. Na záchod si mohly děti odejít kdy chtěly. Hrát si šel jen ten, kdo zavřel alespoň na chvíli oči na lehátku. Kdo ležel v klidu a nezavřel oči, ležel nejméně o 20 minut déle. Kdo se evidentně trápil, protrápil se do konce odpočívání. V této třídě bych nechtěla být dítětem ani za nic. Buď by na mě žalovaly nebo bych žalovala sama na druhé. Fyziologické potřeby naplňovány byly, ale ne s ohledem na individualitu dítěte. V řešení konfliktů mezi dětmi nebyla žádná samostatnost, stále se obracely na učitelku, která je k samostatnému řešení nevedla a řešila věci za ně.

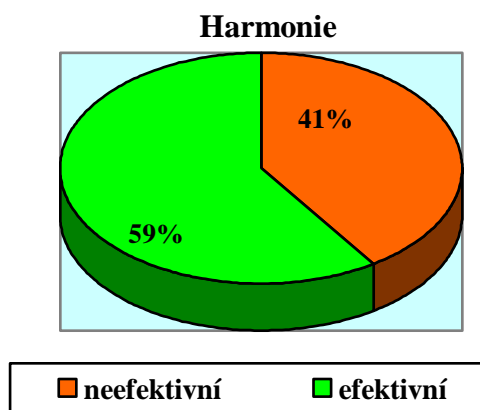
třída Harmonie

Stručná charakteristika: ve třídě je zapsáno 24 dětí ve věku 3-4 let. Třídu vedou dvě učitelky. Přítomno je 22 dětí.

Graf č. 11 Poměr efektivní a neefektivní komunikace použité učitelkou v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb dítěte v režimu dne ve třídě Harmonie.

Graf č. 12 Poměr užití komunikace učitelkou v průběhu celého dne směrem k naplňování fyziologických potřeb dětí ve třídě Harmonie.

Vyhodnocení grafů č. 11 a č. 12: Ve třídě Harmonie převládá efektivní komunikace. Vyrovnaný poměr obou stylů komunikace je u oběda a při přípravě na pobyt venku. Přikládala bych to vysokému počtu dětí a snaze zvládnout tyto organizačně náročné části dne.

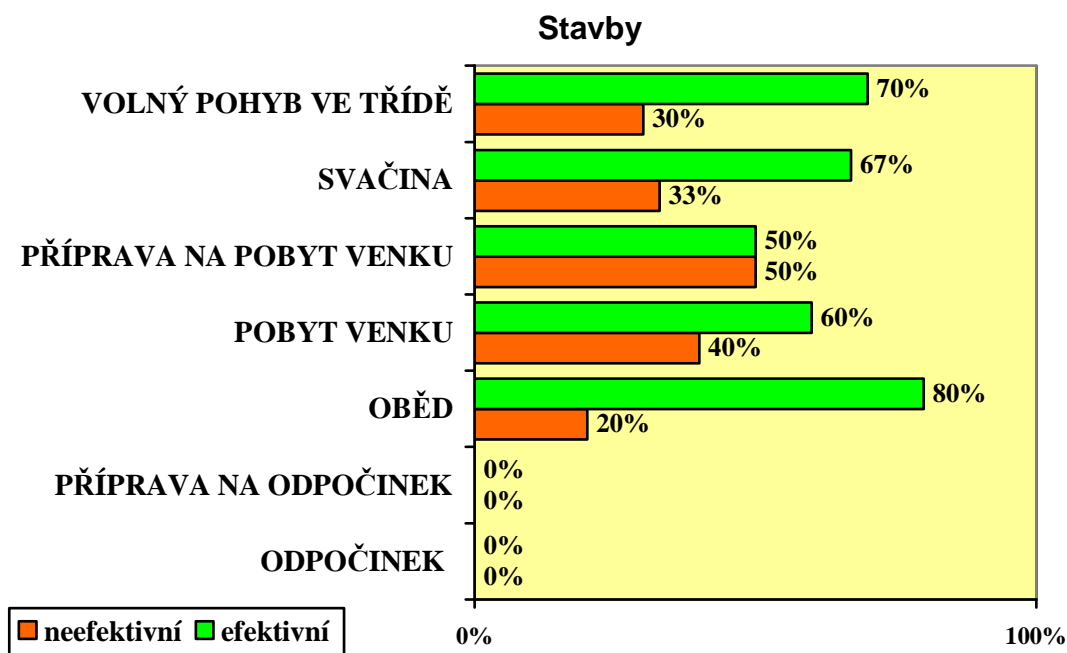
Reflexe pozorovaného dne: jedno slovo HARMONIE

Od rána vše probíhalo v klidné atmosféře důvěry a respektu. Přestože se jednalo o malé děti, mohly využívat skluzavky, žebřin, odrážedel a skákacích míčů po celou dobu ranních her. „Ložíčku, na žebřiny se leze jen když pod ně dáme matraci, pojď, pomůžu ti.“ Žebřiny jsou lákadlem, za chvíli chce lézt většina dětí, tak si učitelka stoupá k nim a pomáhá s dodržováním pravidel. Nejvíce mě zaujala organizace odpočinku. Lehátka si děti s pomocí učitelky pospojovaly různě k sobě, jak to prostor dovoloval. Kdo se nechtěl svléknout do pyžamka, tak nemusel. Děti se posadily nebo si lehly na postýlku a poslouchaly pohádku, kterou paní učitelka vyprávěla s pomocí obrázků. Odcházely na toaletu tiše, bez ptaní a stejně tiše se vracely. Druhá paní učitelka zatím na malém kusu koberce připravila puzzle a stavebnice. Děti po pohádce půl hodiny ležely nebo seděly bez povídání na lehátku, někdo si hrál s plyšovým zvířátkem, někdo si prohlížel knížku. Děti byly klidné a nestresované. Komu se nepodařilo usnout, zasedal k připraveným hrám nebo si mohl malovat. Celý den prostupovala možnost výběru. Můžeš si v klidu hrát nebo odpočívat na lehátku. Můžeš si vybrat prstové barvy nebo pastelky. Můžeš si hrát s námi nebo nás jen pozorovat. Můžu ti dát k pití čaj nebo džus. Děti byly tříleté a dařilo se efektivně komunikovat, zavádět pravidla, respektovat odlišnou individuální míru potřeb.

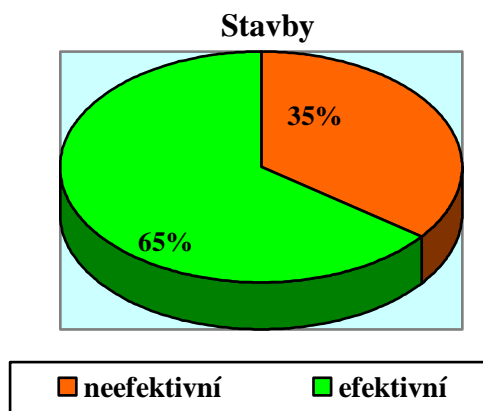
třída Stavby

Stručná charakteristika: Ve třídě je zapsáno 26 dětí, věkové rozmezí 4-5-let, vede ji jedna učitelka, děti se po obědě dělí do ostatních tříd od odpočinku až po odchod domů. Přítomno je 16 dětí.

Graf č. 13 Poměr efektivní a neefektivní komunikace použité učitelkou v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb dítěte v režimu dne ve třídě Stavby.

Graf č. 14 Poměr užití komunikace učitelkou v průběhu celého dne směrem k naplňování fyziologických potřeb dětí ve třídě Stavby.

Vyhodnocení grafů č. 13 a č. 14: Ve třídě Stavby používá učitelka převážně efektivní komunikaci ve všech sledovaných kategoriích. V grafu č. 13 nejsou údaje v kategorii příprava na odpočinek a odpočinek, protože provoz třídy končí ve 12:30 a děti odchází na odpoledne do jiných tříd MŠ.

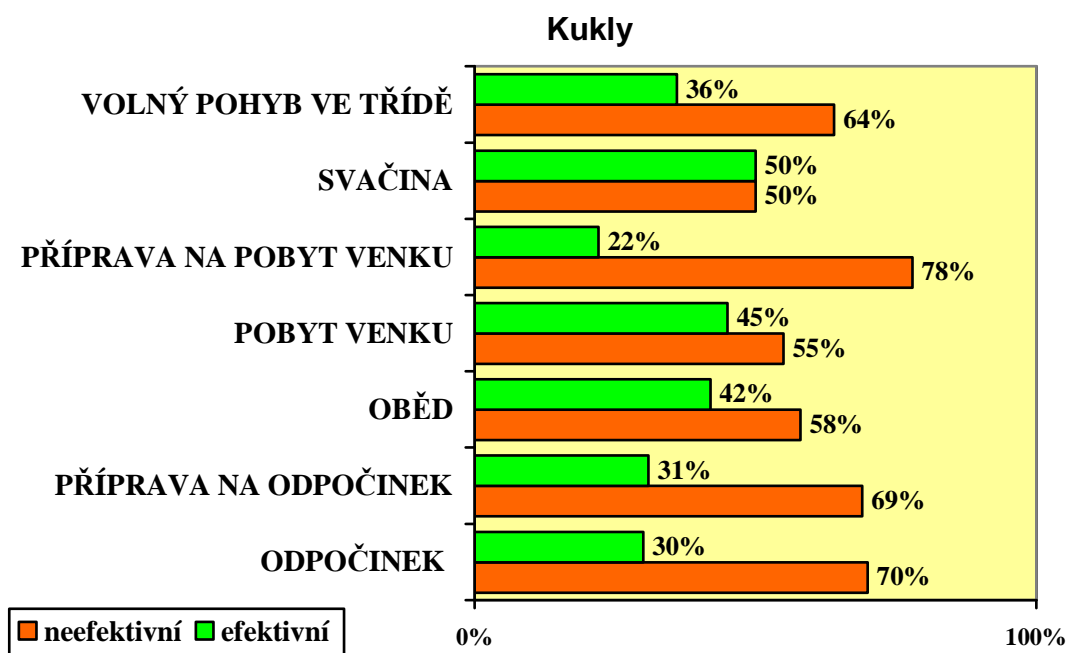
Reflexe pozorovaného dne: jedno slovo STAVBY

V této třídě děti využívaly ke hrám úplně celý prostor třídy. Spolupracovaly při stavbách z velkých stavebnic, nebály se využití různých materiálů – šátků, dek, matrací. Do svých obydlí zvaly učitelku a předháněly se v jejím pohoštění. Využívaly každou chvíli na blízký kontakt s ní a ona nezapomněla přijmout pozvání kamkoliv. Někdy s podmínkou: „ Holky do toho vašeho nepořádku v kadeřnictví se mi zrovna nechce, půjdu teď na návštěvu k Aničce s Vaškem, ať máte čas to napravit, potom přijdu ráda.“ Děvčata měla uklizeno raz dva. Učitelka jim pak dovolila ji učesat, to děvčata ocenila radostným vřískotem. Protože se koberec nemusí uklízet kvůli lehátkům, mohou příbytky zůstat postavené tak dlouho, jak vydrží srovnané a obývané. Ve stavbách byla cítit tvořivost a o potřebný materiál se vedly mezi skupinkami spory. Pokud si nevěděly děti s řešením rady, přišly pro učitelku. Většinou pak řešily problém společně. Pobyt venku byl rozdělen do dvou částí. Při vycházce zaznělo několik příkazů, ale na zahradě už fungovala zavedená pravidla a učitelce stačilo je jen efektivně připomínat. Mezi učitelkou a dětmi vládlo pouto vzájemné důvěry. Děti znaly svoje hranice a zároveň se nebály jejich pevnost občas otestovat. Navíc s paní učitelkou byla legrace, byla pro děti čitelná.

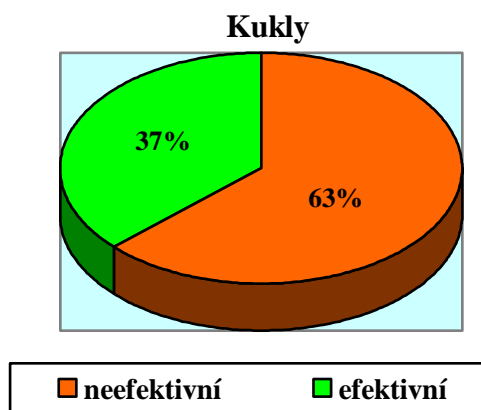
třída Kukly

Stručná charakteristika: Zapsáno je 24 dětí, věkové rozmezí 5-7 let, třídu vedou dvě učitelky. Přítomno je 20 dětí.

Graf č. 15 Poměr efektivní a neefektivní komunikace použité učitelkou v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb dítěte v režimu dne ve třídě Kukly.

Graf č. 16 Poměr užití komunikace učitelkou v průběhu celého dne směrem k naplňování fyziologických potřeb dětí ve třídě Kukly.

Vyhodnocení grafů č. 15 a č. 16: Ve třídě Kukly učitelka komunikuje v 63% neefektivně v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb dětí. Nejvyšší rozdíl mezi efektivní a neefektivní komunikací je v přípravě na pobyt venku, a to pouhých 22% ve prospěch efektivní komunikace. Spíše neefektivně pak učitelka jedná rovněž během doby odpočinku.

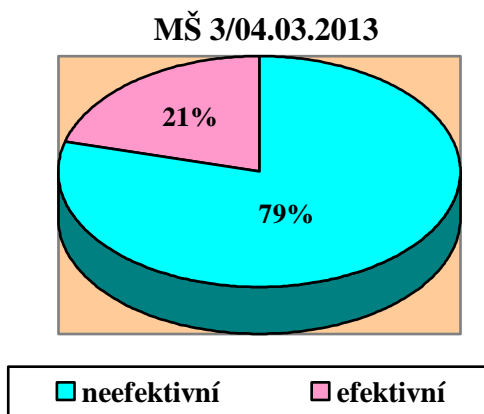
Reflexe pozorovaného dne: jedno slovo KUKLY

Třída byla úžasně vyzdobena dětskými výtvarnými pracemi. Tady mi dnes bude dobře, pomyslela jsem si. Děti přicházely a začaly pracovat s barvami, nůžkami, lepidlem. Něco však bylo zvláštní, atmosféra byla napjatá. Jakoby ve strachu. Pochopila jsem po chvíli, že tvoření je vlastně únik. Paní učitelka vše ostatní řídila pevnou rukou. Děti se opravdu vyjadřovaly rády výtvarně, protože to byl jejich svobodný prostor. Řízených činností bylo od rána moc, prostor pro volnou hru minimální. Děti byly poslušné, ve třídě měly zavedená pravidla, ale důsledkem nedodržení byl trest. Výkonově slabší děti byly na první pohled poznat. Ustrašení zajíčci na okraji pole. Po příchodu druhé paní učitelky se nálada dětí poněkud zvedla. Běžely ji vroucně přivítat. Byla naštěstí přístupná a vlídná, vyvažovala přísnost kolegyně. Nejvíce mě však zasáhla organizace odpočinku. Přítomné byly v úvodu obě paní učitelky. Děti se převlékaly do pyžamek a ty rychlejší sledovaly pohádku na počítači. Pomalé děti měly smůlu.

„Vyčůrat, vysmrkat a zakuklit!“, zavelela učitelka. Zakuklit? Co to je? Všechny děti si musely obalit pevně přikrývku kolem těla a ležely na zádech jako v těsném spacáku. To byla síla. „Vyklubat“ se směly ne dříve než po 20 minutách. Odpočinek probíhal od 13 do 14:15 hodin, kdo neusnul, mohl vstávat, ne však dříve než ve 14 hodin.

Zrovna dobře jsem se u Kukel necítila. Trvalo mi potom několik dní, než jsem si dokázala situaci v této třídě vyhodnotit. Bylo to rozporuplné. Dominance jedné paní učitelky byla citelná. Vystupovala z pozice moci vůči dětem i kolegyni. Neefektivní řešení situací jakoby nemělo okamžitý přímý dopad, ale bylo pro atmosféru třídy devastující.

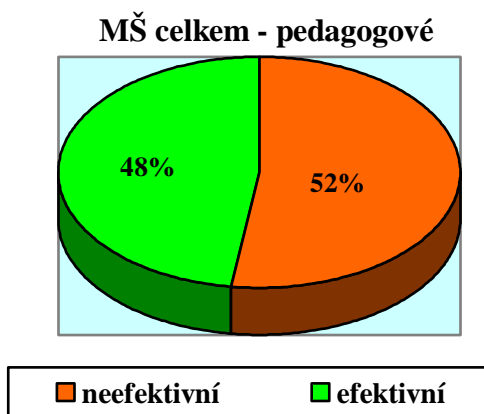
Graf č. 17 Poměr užití komunikace nepedagogickými pracovníky v průběhu celého dne v MŠ 3/04.03.2013.

Vyhodnocení grafu č. 17: Nepedagogický personál MŠ 3/04.03.2013 používá efektivní komunikaci pouze z 21% v situacích dotýkajících se naplňování fyziologických potřeb dětí. Přisuzovala bych to snaze zejména kuchařek přizpůsobit se jednání učitelky s dětmi. Tam kde učitelka jednala efektivně, dokázala pak jednat efektivně i kuchařka, ať už to dělala vědomě nebo ne.

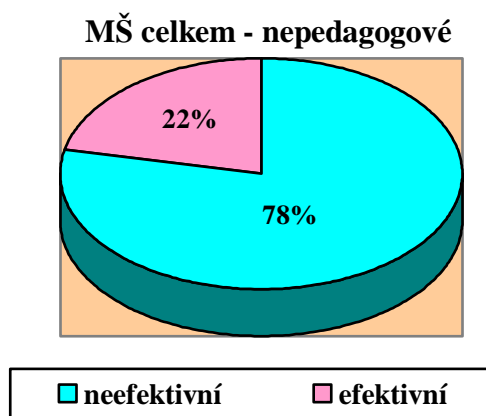
2.6. Výsledky výzkumného šetření

Graf č. 18 Poměr efektivní a neefektivní komunikace použité učitelkou v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb dětí v průběhu dne ve všech sledovaných třídách.

Vyhodnocení grafu č. 18: Celkově používají učitelky v pozorovaných třídách MŠ efektivní komunikaci ve spojení s naplňováním fyziologických potřeb méně než neefektivní, a to v poměru 48% efektivní proti 52% neefektivní.

Graf č. 19 Poměr efektivní a neefektivní komunikace použité nepedagogickými pracovníky v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb dětí v průběhu dne ve všech sledovaných třídách.

Vyhodnocení grafu č. 19: Uklízečky a kuchařky používají neefektivní komunikaci ve více než $\frac{3}{4}$ z celkové komunikace.

Výzkumné šetření potvrdilo předpoklad, že:

- **Pedagogové užívají méně efektivní komunikace ve spojení s naplňováním fyziologických potřeb dítěte a to v poměru 48% efektivní proti 52% neefektivní.**
- **Nepedagogický personál mateřských škol efektivně komunikuje s dětmi v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb méně než neefektivně. Poměr je výrazný – 22% efektivní proti 78% neefektivní komunikace.**

2.7. Diskuze

Sledovala jsem způsob použité komunikace v režimu dne v každé ze sedmi tříd. Spíše efektivně jednaly čtyři ze sedmi tříd. V celkovém posouzení však lehce převládá neefektivní způsob komunikace. Příčinou je zejména neefektivní jednání ve všech třídách (kromě přípravy na odpočinek ve třídě Harmonie) v částech dne, které byly

spojené s převlékáním dětí – příprava na pobyt venku, příprava na odpočinek. Učitelky snadno sklouzávaly k neefektivním technikám jako jsou pokyny a příkazy.

Pokud propojím výsledky grafů s vlastními reflexemi ve třídě, docházím k těmto závěrům. Ve třídách, kde převládala efektivní komunikace ve spojení s naplňováním fyziologických potřeb, vládla klidná, vstřícná a harmonická atmosféra. Učitelky byly pro děti čitelné a bezpečné, děti spolu komunikovaly, pravidla byla funkční. Ukazuje to na vzájemné prolínání všech pater pyramidy potřeb, kterou v mateřské škole pomáháme dětem naplňovat. Ve třídách, kde se neefektivní komunikace projevila jako hlavní způsob komunikace vzhledem k fyziologickým potřebám, se jen těžko naplňovala ostatní patra potřeb. Učitelky v těchto třídách o potřebách dětí podle mého názoru mnoho nepřemýšlely. Spíše plnily plány, individualita dětí se nerespektovala nejen v naplňování fyziologických potřeb. Negativní zážitky z těchto tříd mě utvrdily v tom, jak silný vliv má osobnost a pedagogická vzdělanost učitelky na jednotlivé děti i celou atmosféru ve třídě.

Vedle pozorování pedagogů jsem se soustředila i na komunikaci kuchařek a uklízeček s dětmi. Celkově vyzněla více jak ze 3/4 neefektivně. Zajímavé je, že i v MŠ 2/21.01.2013, kde učitelky obou tříd jednaly spíše efektivně, byla efektivní komunikace nepedagogického personálu s dětmi spíše náhodou než pravidlem. Z rozhovorů, jež nebyly součástí výzkumu, jsem pochopila, že o komunikaci s dětmi moc neuvažují, vidí to jako úkol učitelek. Necítí se být součástí vzdělávacího procesu. Výstižná je věta jedné paní uklízečky: „Dělejte s tou svačinou, zdržujete mě od práce!“ Nepochybuji, že v mateřských školách nenajdeme vstřícně jednající nepedagogický personál, ale mě se to v pozorovaných souborech nezdařilo.

Myslím, že se podařilo dokázat, že způsob použité komunikace v souvislosti s naplňováním fyziologických potřeb není lhostejný k dalšímu vzdělávání dítěte v MŠ.

ZÁVĚR

V bakalářské práci na téma „naplňování fyziologických potřeb dítěte v mateřské škole“ bylo mým úkolem poukázat na význam naplňování fyziologických potřeb dětí v mateřské škole.

V teoretické části jsem popsala pohledy na naplňování fyziologických potřeb, vytyčila požadavky RVP PV, zmínila rizika nenaplnění potřeb, uvedla způsoby efektivní komunikace jako jednoho z nástrojů naplnění potřeb v mateřské škole.

Pro praktickou část jsem vyšla z předpokladu, že v mateřských školách jsou fyziologické potřeby naplňovány dostatečně, důležitý je ale způsob, jakým se to děje. Zkoumala jsem tedy způsob komunikace. Výzkumné šetření mělo dva cíle ve formě předpokladů:

1. Učitelky v mateřských školách využívají efektivní komunikaci ve vztahu k naplňování fyziologických potřeb dětí méně než neefektivní.
2. Kuchařky a uklízečky využívají efektivní komunikaci ve vztahu k naplňování fyziologických potřeb dětí méně než neefektivní.

Tyto předpoklady výzkumné šetření potvrdilo. Zároveň ve srovnání s mojí přímou reflexí vyplynulo, že používání efektivní komunikace jako prostředku naplňování fyziologických potřeb má zásadní význam pro celkovou atmosféru třídy. Ovlivňuje tedy proces dalšího vzdělávání dítěte.

Zpracovávání bakalářské práce mě neustále nutilo přemýšlet o mém vlastním způsobu komunikace s dětmi v každodenní praxi. Pomohlo mi uvědomit si, že je opravdu důležité, co dětem sděluji, ale i to, JAK jim to sděluji. Třeba v těch nezákladnějších fyziologických potřebách, o jejichž naplňování v mateřské škole ve 21. století nepochybují. Povzbuzením, že snad v komunikaci s dětmi mám nakročeno správným směrem, byla pro mě inspekční návštěva paní inspektorky Bc. Evy Brabcové. Pozitivně ohodnotila přesně to, co se snažím předat dětem. Respekt, selský rozum a laskavý humor. Přála bych takovou zkušenost s inspekcí všem svým milým kolegyním. Ocenění autoritou je ohromná motivace do další práce. Mě to navíc motivovalo v osobním životě i k doděláním této bakalářské práce.

SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY

Campbell, Ross. *Potřebuji tvou lásku* 3.vyd. Praha: Návrat domů, 1996 ISBN 80-85495-63-5

Dunovský, J. Eggers, H. a kol. *Sociální pediatrie* 1.vyd. Praha: Avicenum, 1989

Erikson, E..H. *Dětství a společnost* 1.vyd. Praha: Argo, 2002 ISBN 80-7203-380-8

Helus, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí* 2.vyd. Praha: Portál, 2009 ISBN 978-80-7367-628-5

Kern, Hans a kol. *Přehled psychologie* 3.vyd. Praha: Portál, 2006 ISBN 80-7367-121-2

Kopřiva, Pavel a kol. *Respektovat a být respektován* 3.vyd. Bystřice pod Hostýnem: Spirála, 2012 ISBN 978-80-904030-0-0

Matějček, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují* 5. vyd. Praha: Portál, 2008 ISBN 978-80-7367-504-2

Nekonečný, Milan. *Úvod do psychologie* 1.vyd. Praha: Academia, 2003 ISBN 80-200-0993-0

Smolíková, K. a spol.: *RVP PV* . Praha, VÚP, 2004 ISBN 80-87000-00-5

Svobodová, Eva. *Prosociální činnosti pro předškolní vzdělávání* 1.vyd. Praha: Raabe, 2010 ISBN 80-86307-39-5

Svobodová, Eva a kol. *Vzdělávání v mateřské škole* 1.vyd. Praha: Portál, 2010 ISBN 978-80-7367-774-9

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1: Fotografie – Netradiční svačina
- Příloha č. 2: Pozorovací arch – MŠ 1/13.11.2012
- Příloha č. 3: Pozorovací arch – třída Přirozenost
- Příloha č. 4: Pozorovací arch – třída Zmatek
- Příloha č. 5: Pozorovací arch – třída Žalování
- Příloha č. 6: Pozorovací arch – třída Harmonie
- Příloha č. 7: Pozorovací arch – třída Stavby
- Příloha č. 8: Pozorovací arch – třída Kukly

Příloha č. 1 – Netradiční svačina

(T) "PODZIM"

KOMUNIKACE	PP EFEKT.	PP NEEFEKT.
Volný pohyb ve třídě	/// 3	////// 7
Svačina	//// 5	////// 7
Příprava na pobyt venku	// 2	////// 7
Pobyt venku	/// 3	////// 7
Oběd	//// 6	//// 4
Příprava na odpočinek	// 2	////// 7
Odpočinek	//// 4	////// 5
	<u>75</u>	<u>45</u>

KOMUNIKACE NEPEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ		
EFEKTIVNÍ	//	4
NEEFEKTIVNÍ	//////////	16

Poznámky:

vše se spíčkou
hlavně přesuny (ven, odpočinek)
ně. se moc bojí nechat dětem
prostor (venku chodit po ruce)

Příloha č. 3: Pozorovací arch – třída Přirozenost

(K.)

bi. Kurařka

KOMUNIKACE	PP EFEKT.	PP NEEFEKT.
Volný pohyb ve třídě	////// 6	//// 4
Svačina	////// 6	//// 4
Příprava na pobyt venku	/// 3	////// 5
Pobyt venku	////// 5	////// 5
Oběd	////// 7	//// 4
Příprava na odpočinek	////// 5	////// 6
Odpočinek	////// 8	////// 5
	<u>40</u>	<u>33</u>

KOMUNIKACE NEPEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ	
EFEKTIVNÍ	/// 2
NEEFEKTIVNÍ	////// 4

Poznámky:

! NEPEDAGOGY JEČTI I S TD. BERVIER → vešm' M.

- ⊕ milá přirozená práce
- ⊖ "Bepo, by je sakovy' loutka"

(K)

Dr. Kovář

KOMUNIKACE	PP EFEKT.	PP NEEFEKT.
Volný pohyb ve třídě	7	3
Svačina	7	4
Příprava na pobyt venku	4	9
Pobyt venku	5	8
Oběd	6	5
Příprava na odpočinek	5	6
Odpočinek	8	5

KOMUNIKACE NEPEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ	
EFEKTIVNÍ	2
NEEFEKTIVNÍ	5

Poznámky:

NEPED. v MJ

EF.	4
NEEF.	16

2. TŘÍDA VE TVARU přesto

- fungují pravidla obleku volného pohybu.
- Spolek v šatně
- pohodu sbírka Zmatek

Příloha č. 5: Pozorovací arch – třída Žalování

CH

Arída Brodské

KOMUNIKACE	PP EFEKT.	PP NEEFEKT.
Volný pohyb ve třídě	/// 3	/////// 7
Svačina	//// 5	//// 5
Příprava na pobyt venku	//// 4	/////// 8
Pobyt venku	//// 5	/////// 6
Oběd	/// 3	//////// 9
Příprava na odpočinek	//// 3	//////// 8
Odpočinek	//// 4	/////// 7

27

50

KOMUNIKACE NEPEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ	
EFEKTIVNÍ	0
NEEFEKTIVNÍ	//// 6

Poznámky:

- ⊖ p. uč. mal nepřesný hlas
 - ⊖ děti neustále přerušují
 - ⊖ malpřehováním dětí
"šikalka"
"nepřehovám přehov"
- NE, NE, NE ☹️

Příloha č. 6: Pozorovací arch – třída Harmonie

(CH)

"Práce"

KOMUNIKACE	PP EFEKT.	PP NEEFEKT.
Volný pohyb ve třídě	/ / / / / 9	4
Svačina	/ / / / / 8	/ / 6
Příprava na pobyt venku	/ / / / / 5	/ / / / / 5
Pobyt venku	/ / / / / 7	4
Oběd	5	/ / 5
Příprava na odpočinek	/ / / / / 6	/ / 5
Odpočinek	/ / / / / 7	3

(47)

(32)

KOMUNIKACE NEPEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ	
EFEKTIVNÍ	3
NEEFEKTIVNÍ	/ / / / 5

Poznámky:

nejmladší děti
 (+) zhuštěna parta učitelka
 s mladou → výborně sebráno
 klid a harmonie
 TAKHE ANO ☺☺☺

Příloha č. 7: Pozorovací arch – třída Stavby

(C4)

" ZYBIČKY "

KOMUNIKACE	PP EFEKT.	PP NEEFEKT.
Volný pohyb ve třídě	7	3
Svačina	8	4
Příprava na pobyt venku	6	6
Pobyt venku	6	6
Oběd	8	2
Příprava na odpočinek	 8	 6
Odpočinek	 8	 6

(35)

trída

(19)

KOMUNIKACE NEPEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ	
EFEKTIVNÍ	2
NEEFEKTIVNÍ	3

Poznámky:

jedná se. na třídě

(+) vzájemná důvěra D. a Uč.

(+) spolupráce při starobáči
a malování starobáči

Příloha č. 8: Pozorovací arch – třída Kukly

CA.

a konice 4

KOMUNIKACE	PP EFEKT.	PP NEEFEKT.
Volný pohyb ve třídě	//// 4	////// 7
Svačina	//// 5	//// 5
Příprava na pobyt venku	// 2	////// 7
Pobyt venku	////// 5	////// 6
Oběd	////// 5	////// 7
Příprava na odpočinek	//// 4	////// 9
Odpočinek	/// 3	////// 7

KOMUNIKACE NEPEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ	
EFEKTIVNÍ	
NEEFEKTIVNÍ	//// 5

Poznámky:

CELKEM EF. 5
NEPEDAG. NEEF. 19

⊖ přítomnost
 kořím jako ulníc
 jedna učitelka ule, dráha
 příjima' pji' režim
 "zakuklene" "dele"